

Ma. TERESA TURELL

UNA PRIMERA APROXIMACIÓ A L'ANÀLISI QUANTITATIVA DELS PRÉSTECES*

1. INTRODUCCIÓ

Aquest estudi forma part d'una anàlisi més àmplia¹ sobre les diferents manifestacions del contacte de llengües reflectides en el discurs lingüístic de dues comunitats que conviuen en una mateixa localitat catalana (La Canonja). El marc epistemològic general d'aquest estudi considera la llengua com a) element definidor de la identitat ètnica i del sentiment de pertinença a la comunitat local, i b) com a símbol de les relacions inter-ètniques que s'estableixen.

Hom postula la hipòtesi següent: com més contacte i més socialització existeixi entre els membres d'un grup i de l'altre, més canvis de llengua, préstecs i calcs lingüístics del català es trobaran al discurs dels immigrants, i del castellà al discurs dels autòctons.

L'objectiu general d'aquest estudi, doncs, és la consideració de l'actuació verbal de les poblacions autòctona i immigrada, tant des del punt de vista del canvi i alternança d'una llengua a una altra² en el discurs dels catalanoparlants i dels castellanoparlants, com des del punt de vista d'una sèrie de variables lingüístiques que indiquen contacte, com és el cas dels préstecs, els calcs, i d'altres.

Aquest article, però, només inclou informació sobre l'anàlisi de l'ús d'una sèrie de préstecs de l'espanyol que es produeixen en el dis-

* Aquesta recerca ha estat portada a terme amb l'ajut PBS-580/90 de la CICYT (Comissió Inter-ministerial de Ciencia y Tecnología).

1. Anàlisi que tard o d'hora s'haurà de fer a tota l'àrea de parla catalana.

2. Vegeu Pujadas i Turell (1993).

curs dels catalanoparlants. Aquest ús, a més, serà correlacionat amb un *índex de contacte*, instrument que hom explica més endavant.³

2. LA LOCALITAT I LES COMUNITATS ESTUDIADES

A l'actualitat La Canonja és legalment una «entitat local menor», tot i que a tots els efectes es considera un barri de 4.307 habitants, situat al límit sud-occidental de Tarragona. Aquesta localitat, a diferència de moltes de les localitats i barris perifèrics de Barcelona, presenta una situació d'equilibri demogràfic entre autòctons i immigrants. D'altra banda, les taxonomies classificatòries en termes ètnics són molt visibles i, per tant, objectivables. I sobretot, La Canonja és un marc ideal per plantejar la construcció d'un sentiment col·lectiu d'identitat local, davant l'amenaça i el perill de diluir-se tots —autòctons i immigrants— en el continuïum de Tarragona, com qualsevol altre barri-dormitori.

3. LA METODOLOGIA

3.1. La mostra

La mostra per aquest estudi consisteix en cinc informants catalanoparlants (d'un total d'onze autòctons) que provenen del mateix grup d'informants que va ser objecte d'estudi en la primera i la segona part d'un projecte de perfil més antropològic. En el moment de redactar aquest treball (primavera de 1992), aquest grup està format per vint (20)⁴ participants, homes i dones de diferents edats i professions, repartits entre les dues comunitats, és a dir, la catalanoparlant

3. La raó per la qual només es presenten dades relacionades amb els préstecs de l'espanyol en el discurs dels catalanoparlants es deriva del fet que, fins fa poc, no havia estat possible d'obtenir l'índex de contacte dels immigrants.

4. A l'estiu de 1992 la mostra va augmentar fins a un total de 32 informants, mantenint la seva estratificació.

autòctona i la castellanoparlant (amb diferents varietats dialectals) immigrada. La taula 1 indica aquesta distribució:

Taula 1. Distribució dels informants de la mostra

	Autòctons		Immigrats Catalanoparlants		Immigrats	
	H	D	H	D	H	D
18-25 (J)	2	-	-	-	1	-
30-40 (M)	2	3	-	3	2	-
55-65 (V)	4	-	-	1	2	-
(N Total = 20)	11		4		5	

3.2. La recollida de dades

Una part de la recollida de dades es va portar a terme durant l'execució de la primera i segona part del projecte, a partir de l'obtenció d'*històries de vida*, instruments molt semblants als utilitzats en l'anàlisi sociolingüística, és a dir, les entrevistes sociolingüístiques. El discurs obtingut a través d'aquestes gravacions és el que ha estat emprat per detectar les variables que després s'han correlacionat amb un índex de contacte elaborat entre els membres d'ambdues comunitats. Les altres dues parts de les dades s'han recollit a partir a) d'una enquesta per elaborar l'*índex de contacte*⁵, i b) un qüestionari sobre actituds per ser utilitzat en la *prova de les veus disfressades*.⁶

5. Vegeu Ash i Myhill (1986) p. 34, per a una especificació d'aquest instrument.

6. Aquest terme va ser traduït per Calsamiglia, Tusón i altres del terme anglès *Matched Guise Technique* (Lambert 1972), prova que van emprar per analitzar les actituds dels alumnes d'una escola d'EGB. No ens consta que aquest treball hagi estat publicat, però agraeixo igualment a les meves col·legues la utilització de la traducció d'aquest terme.

3.3. L'instrument emprat

L'índex de contacte ha permès la correlació de les variables que s'han considerat més representatives del discurs dels catalanoparlants i dels castellanoparlants, amb el grau o índex de contacte que cadascun dels parlants d'un grup estableix amb els de l'altre. Aquest índex s'ha elaborat amb la informació obtinguda a través de l'enquesta esmentada més amunt, sumant els valors assignats a cada pregunta d'aquesta. Així, s'arriba a l'elaboració d'una escala que va d'un a deu punts (1 - 10).

4. EL CONTACTE DE LLENGÜES A LA CANONJA

4.1. Consideracions prèvies

Aquesta anàlisi de contacte de llengües s'ha limitat al fenomen identificat amb majúscules en el diagrama següent:⁷

Diagrama 1. *Diferents fenòmens de contacte de llengües*

* Canvi de llengua	Oracional Intraoracional Extraoracional
* PRÊSTEC	LÈXIC Calc Canvi semàntic
* Adquisició incompleta de la Ll2	
* Interferència lingüística	
* Reducció estilística	

7. Aquest esquema presenta un resum de tots els fenòmens de contacte de llengües que han estat objecte d'estudi en els diferents col·loquis sobre *Canvi de llengua i contacte lingüístic*, organitzats per la *European Science Foundation*, al llarg dels anys 1990 i 1991. Vegeu Auer (1990), Grosjean (1990) i Poplack (1990).

és a dir, al *préstec* entès com la incorporació d'elements lèxics d'una llengua al lèxic de l'altra, *adaptant* aquest material a les pautes morfològiques i sintàctiques de la llengua receptora (Grosjean 1990, Muysken 1990, Poplack 1990). Hom considera que, a part dels canvis de llengua i els calcs semàntics, els préstecs són un dels fenòmens que il·lustren de forma més clara la «cara externa» –d'actuació verbal– del contacte lingüístic, en el sentit que permeten definir millor les modalitats de discurs que generen els parlants que es troben en una situació de contacte de llengües.⁸

4.2. Modalitats discursives

Grosjean (1990) proposa un model per explicar els fenòmens de llengües en contacte, i sobretot, per fonamentar les diferents modalitats discursives que produeixen els parlants que es troben en una situació de contacte.

Segons aquest model hi hauria un *continuum*, que mostra el Diagrama 2, amb dos extrems clars, el de la modalitat de parla *monolingüe*, produïda per parlants monolingües quan s'adrecen a altres monolingües en la mateixa llengua, i el de la modalitat de parla *bilingüe*, produïda per parlants bilingües quan s'adrecen a altres bilingües que comparteixen dues llengües:

8. En aquest estudi no s'han analitzat altres manifestacions de contacte de llengües, com l'alternança i el canvi de codi (vegeu Pujadas i Turell (1993)), ni la interferència, que és el terme preferit per donar compte de les desviacions de la llengua que es parla per la influència de l'altra llengua que coneixen, però que no activen en un determinat moment. Tampoc no s'ha tractat la variació dialectal, ni la variació que resulta de l'alternança de formes barrejades i no barrejades. No obstant això, hom considera que totes aquestes manifestacions de contacte de llengües hauran de ser estudiades si es vol arribar a una descripció completa d'aquest.

 Diagrama 2. *El continuïum del contacte de llengües*

Grosjean accepta que hi ha nivells intermedis, i que hi ha diferències individuals entre parlants –parlants que mai no es mouran de l'extrem esquerre i d'altres que no ho faran de l'extrem dret, en viure en comunitats bilingües molt tancades on la norma lingüística és una parla barrejada. En aquest sentit, es fa difícil d'aplicar aquest model a la situació de contacte de llengües a La Canonja, però les observacions permeten d'establir les pautes següents:

a) La modalitat de parla dels *autòctons* és una modalitat *monolingüe*, plena de préstecs⁹ i calcs, i amb alguns canvis de llengua a l'espanyol, gairebé sempre per citar les paraules d'un parlant castellanoparlant, o les pròpies, com queda il·lustrat en els fragments següents:¹⁰

Fragment 1

V: Tot va començar amb una Junta Gestora, em penso que cap a l'any setanta i PICO, potser just a la mort de Franco, o potser una mica abans. Que BUENO, que tota una sèrie de gent. (...) I a partir d'aquí es va buscar un ABOGAT, es va demanar una sèrie de FIRMES. (...). Es va comprar un ABOGAT ... (VC/LC/18/88)

9. Hom no pot oblidar que una bona part dels préstecs lèxics pot produir-se en una comunitat on la majoria de parlants són monolingües.

10. Els fragments en l'altra llengua, sigui en canviar del català a l'espanyol, com a la inversa, s'inclouen en majúscules.

Fragment 2

- M: No, les enfermeres, i el metge, jo el metge del crio, me diu: «HÁ-BLAME EN CATALÁN QUE ASÍ APRENDERÉ»... Un dia vaig tindre una feinada, m'havia sortit com un mussol, i no sabia com dir-li en castellà, saps?... «un mussol», jo li deia ...
- E: Com se diu un, un ...
- Ma: Un «MOCHUELO» ...
- M: Però, en aquest sentit no es diu així a l'ull, es diu «OJUELO»...
- E: «OJUELO» ...
- M: Jo ho sabia, però no em sortia: SÍ, AQUELLO QUE ES UNA PESTAÑA QUE SE INFECTA»... Ah! Llavors ja ens vam entendre, però ell em diu: «Tu digue-ho en català, que jo ja t'ho preguntaré»...
(MG/LC/31/88)

b) La modalitat *monolingüe* en espanyol dels immigrants no catalanoparlants es caracteritza per força lleialtat lingüística a la llengua pròpia, com es demostra en el fragment 3, on el parlant segueix en espanyol, fins i tot quan cita les paraules d'un catalanoparlant:

Fragment 3

- M: ... juntar las dos culturas, es decir, sardanas con baile flamenco, cuesta, porque, claro, eso es normal, yo se lo he comentado al mismo alcalde, y digó: «Bueno, yo si viene un grupo rumbero, ¿vas a ir a verlo?» Y dice: «No, porque no me gusta».
(MGT/LC/11/88)

c) Les modalitats *bilingües* observades es poden caracteritzar de la següent manera:

1. La modalitat *bilingüe* dels immigrants no catalans, però catalanoparlants té fonamentalment com a llengua base el català; a vegades canvien a l'espanyol (en aquest cas el canvi és una frase idiomàtica), i molt sovint aquest canvi inclou un nou canvi intraoracional al català, com il·lustra el fragment següent:

Fragment 4

- M: Los castellans se van sentir més ... imposats, també; van dir: «NO-SOTROS per què tenim que donar NUESTRO BRAZO A TORCER sempre?»
(MJ/LC/18/88)

2. Un canongí, *fill de família mixta (segona generació)*, però més identificat amb la comunitat castellanoparlant a la qual pertany el pare, reflecteix la seva ambigüitat en la tria de llengua, ja que dubta respecte a la llengua que vol emprar durant l'entrevista, i decideix finalment parlar espanyol, perquè, segons ell, se sent més còmode. Tot i així, després d'haver començat en espanyol, canvia al català fins al final d'un torn, emprant un català ple de préstecs,¹¹ i continua en espanyol fins al final de l'entrevista:

Fragment 5

- S: Tu en català.
M: Jo parlaré en català.
S: Pues, mira ... La Canonja ... en un principio no estaba asfaltada. ¿No? Estaba todo más bien de tierra. Y cuando era pequeño eso lo recuerdo. Y de pequeño, pues es una calle, de que, no pasa mucho coche, y siempre jugábamos allí. Mi madre, pues, me dejaba. Es diferente si vives allí AL COSTAT, A L'ARRABAL, NO TE DEIXEN PERQUE PASSEN COTXES; * pues allí, * pues LO MA-TEIX, * pues, TE DEIXEN. I RES, * pues, DESPRES VAN POSAR * alquitrán.
(SG/LC/3/88)

3. Els *immigrats no catalans* i *no catalanoparlants* amb força contacte interètnic amb els autòctons produeixen una varietat *bilingüe* amb llengua base espanyola, plena de préstecs del català, com ho demostra el fragment següent:

11. Marcats amb un asterisc en el text.

Fragment 6

- A: Y hay que tener una economía muy buena para hacer eso. Lo mismo LO FILL que LO padre, estudiar para salir ENDAVANT, y los padres pa ir dando céntimos pa ir manteniéndolos. Y eso muchos no quieren hacerlo, se creen que LO FILL. Muchos los tienen, no sé cómo decirte ... que a los diez años, salen del colegio y, hala, (A) TREBALLAR. Y yo, mira, cada uno es como es, pero es lo más bueno que hay; una persona que tenga (UNA) MICA d'estudios hay mucha diferencia. (AF/LC/35/88)

4. Els *immigrats no catalans i no catalanoparlants* (normalment de primera generació) amb el màxim de contacte interètnic produeixen una modalitat *bilingüe* absolutament barrejada, amb canvi de llengua ràpid,¹² a vegades amb llengua base catalana i altres, amb llengua base espanyola:¹³

Fragment 7

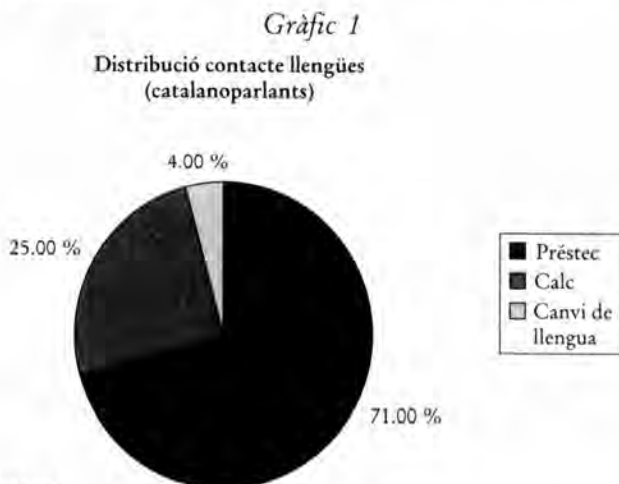
- C: BUENO, aquí hi ha una cosa. Jo perquè estic dintre d'aquí i A MÍ ME GUSTA. Ara EN CUANTO VA UN BAILE FLAMENCO m'agrada (llengua base: català). Y si el baile es flamenco, pues una sevillana, o BALLO un tango, BALLO un ... (llengua base: espanyol). És clar, ara hi ha més... més gent forastera. Ara que si aquí LA FIESTA FUERA TODA junta, TIENE QUE HABER UN DÍA una cosa, un día una altra cosa ... (C/LC/12/88)

12. El que Auer (1990) anomena «barreja de codi» (*codemixing*), i altres (Poplack 1990) caracteritzen com canvi de llengua intraoracional ràpid.

13. Aquesta modalitat *bilingüe* que a Catalunya sembla típica d'alguns immigrants no catalans de primera generació, contrasta amb la tendència observada a moltes altres comunitats *bilingües estables*, i no en una situació d'immigració (i.e. San Juan a Puerto Rico) on aquesta mateixa modalitat pot arribar a ser la forma habitual d'expressar-se dins el mateix grup ètnic.

5. L'ANÀLISI QUANTITATIVA DELS PRÉSTECES

Si hom observa el gràfic 1 es constata que la manifestació més freqüent de contacte de llengües en la mostra de La Canonja és el préstec, i aquest serà, doncs, el fenomen descrit en aquest article des del punt de vista estadístic:

5.1. Hipòtesis

Proposem dos tipus d'hipòtesis. Una hipòtesi lligada a la història lingüística de l'informant, en el sentit que seran els parlants de mitjana edat i vells els usuaris més freqüents de préstecs, ja que són els qui amb més probabilitat no han tingut instrucció formal en català, i, per tant, tindran més tendència a manllevar d'una altra llengua per desconèixerment d'una determinada paraula en la pròpia. La segona hipòtesi té relació amb la situació de contacte, ja que hom espera que els informants amb índex de contacte més alt emprin els préstecs amb més freqüència.

5.2. Codificació de les dades

Així, els préstecs s'han correlacionat amb tota una sèrie de factors lingüístics, pragmàtics i socials, tenint en compte les consideracions establertes en les hipòtesis inicials. Els factors lingüístics estudiats són: d) el tipus de préstec (*únic*: 1 cop/1 parlant; *idiosincràtic*: + 1 cop/1 parlant; *repetit*: + 10 cops/ + de 10 parlants, i *mitjanament estès*: + 1 cop/ + 1 parlant);¹⁴ e) els *elements gramaticals* involucrats (noms, adjectius, frases fetes, verbs, etc.); f) el *grau d'integració fonològica*, i g) el *grau d'integració morfològica*. Els factors *pragmàtics* considerats han estat: i) l'*estil*; j) la *identitat de l'investigador*, i k) la *presència* d'un altre membre del mateix o de diferent grup ètnic.

Finalment, els factors socio-culturals examinats han estat: l) el *sexe*, m) l'*edat*, n) el *nivell educatiu*, o) l'*origen*, p) la *llengua vernacle* en el cas dels immigrants, q) la *llengua d'arribada a Catalunya*, r) la *llengua + usual*, s) el *context familiar* (català, immigrant o mixt), t) l'*índex de contacte*.

Per a l'estudi quantitatiu hom ha emprat la tècnica d'anàlisi multivariant, que implica la utilització del paquet estadístic de VARBRUL 2 i 3. Només s'ha pogut aplicar fins ara a les dades obtingudes de les entrevistes de 5 informants autòctons dels 20 parlants de la mostra, ja que era dels únics dels quals s'havia pogut obtenir l'índex de contacte. En qualsevol cas, aquests resultats s'han de considerar molt provisionalment, tant pel desequilibri com per la mida de la mostra estudiada.

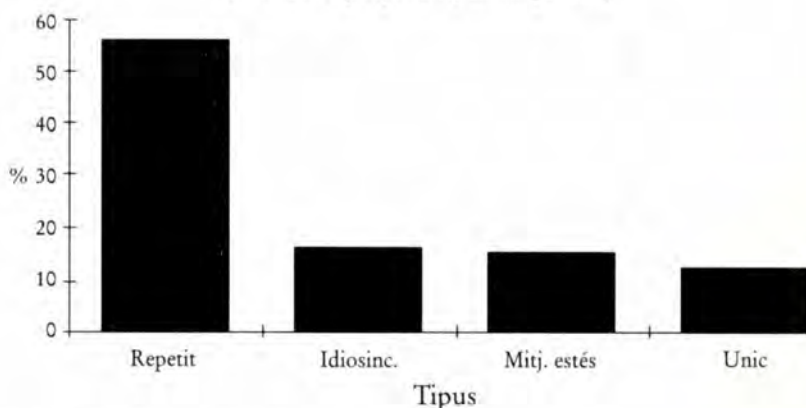
El gràfic 2 presenta la distribució dels diferents tipus de préstec entre els catalanoparlants, i confirma que el tipus que es produeix amb més freqüència és el *repetit*. Aquest tipus de préstec inclou paraules com *bueno*, *venga*, i d'altres, i són realitzacions del corpus que apareixen més de 10 cops en més de 10 parlants.¹⁵

14. Grup de factors que s'ha utilitzat com a variable dependent en l'anàlisi multivariant dels préstecs.

15. S'espera que quan la mostra sigui més àmplia, molts d'aquests préstecs entrin a formar part de la categoria de préstec *estès* (tots els parlants d'un corpus).

Gràfic 2

Distribució tipus préstec (catalanoparlants)

5.3. Resultats i discussió

Finalment, la taula 2 ofereix les probabilitats dels grups de factors que són significatius¹⁶ en relació al tipus de préstec *repetit* (+ de 10 cops, + de 10 parlants), que s'ha definit com a valor d'aplicació enfront als altres tipus de préstec:¹⁷

Taula 2. Probabilitats de préstec repetit (catalanoparlants)

ELEMENT	Adverbi	.82	Partitiu	.33	Nom	.23
GRAMATICAL	discursiu					
	Adverbi	.55			Verb	.03
PRESENÇA						
FAMILIAR	SÍ	.60			NO	.40
EDAT	Jove	.65			Mitj. edat	.35

16. És a dir, grups de factors (contextos) que restringeixen la tria del préstec, i dins de cada grup de factors aquells factors que afavoriran o no la tria del préstec repetit.

17. El valor de les probabilitats per damunt de .50 significa que aquell factor afavoreix la realització d'una determinada variant, o l'aplicació d'una regla variable; al voltant de .50, ni l'afavoreix ni la dificulta, i el valor per sota de .50, la dificulta.

Aquesta taula confirma que són els adverbis discursius (.82; *bueno!*), els préstecs *repetits* més emprats. Una troballa que sembla interessant és el fet que no és la presència durant l'entrevista d'un membre del grup castellanoparlant el que afavoreix la producció de préstecs repetits, sinó la presència d'un altre catalanoparlant. Aquesta situació, i el fet que l'índex de contacte elaborat tampoc no ha resultat significatiu, semblen indicar que l'ús específic i la freqüència d'ús dels préstecs *repetits* està més motivat per les característiques pròpies de la llarga situació de contacte dels catalanoparlants –des de segles emprant productivament, i receptora, aquesta modalitat monolingüe a la qual ens hem referit més amunt, plena de préstecs, calcs, i interferències de l'espanyol (no estudiades en aquest treball)– que no pas pel fet de tenir qüotidianament més contacte amb el grup castellanoparlant, o per una interacció immediata amb aquest membre d'aquest grup. No obstant això, aquesta no significació de l'índex de contacte també pot derivar-se del fet que l'índex dels informants catalanoparlants que finalment han format part de la mostra tractada estadísticament ha resultat ser un índex molt baix, amb una oscil·lació 1 - 3.

D'altra banda, el grup d'edat jove sembla ser el que més afavoreix la realització dels préstecs repetits (.65), un fet certament inesperat, ja que s'havia avançat la hipòtesi que serien els parlants (de mitjana edat i vells) sense instrucció formal en català, els qui produirien aquest tipus de préstec. Però, de fet, aquestes dades són absolutament indicatives, ja que aquesta mostra restringida només consta d'un catalanoparlant jove.

6. CONCLUSIONS

En relació als préstecs, sobretot, sembla possible d'afirmar que les característiques formals de les ocurrències d'aquests depenen molt del fet que el català i l'espanyol són dues llengües properes tipològicament, sobretot lèxicament.

Tot i que els resultats són només indicatius, entre d'altres coses, perquè la mostra és molt petita, una ampliació de la mostra permetria

de corroborar algunes de les conclusions que s'han plantejat per al conjunt de fenòmens de contacte de llengües, en el sentit que:

a) Qualitativament, sembla que en una situació de contacte de comunitats i de llengües, tant els catalanoparlants com els castellanoparlants desenvolupen unes modalitats de parla íntimament relacionades amb la situació de contacte que implica llur pràctica verbal interaccional.

b) Quantitativament sembla que molt possiblement les motivacions de les manifestacions del contacte de llengües a Catalunya i les característiques lingüístiques i pragmàtiques es deriven més de la configuració de la situació de contacte al llarg dels anys que no pas de variables socials que incideixen en altres situacions de contacte.

En qualsevol cas, el que sembla clar és que són necessàries conclusions més generalitzables i mecanismes unificats per identificar les manifestacions de contacte de llengües. Per tant, cal que es porti a terme una anàlisi extensiva del contacte de llengües a tots els PP.CC., i també estudis contrastius amb situacions de contacte de llengües tipològicament properes i no tan properes.

Ma. TERESA TURELL
Universitat Rovira i Virgili

BIBLIOGRAFIA

- ASH, S. i MYHILL, J. (1986): *Linguistic correlates of inter-ethnic contact*, dins D. SANKOFF (ed), *Diversity and Diachrony: Current Issues in Linguistic Theory*, 53, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, ps. 33-44.
- AUER, P. (1990): *A discussion paper on code alternation*, dins *Papers for the Workshops on Concepts, Methodology and Data*, Network on Code-switching and Language Contact, European Science Foundation, Basilea, ps. 69-88.
- BIERBACH, C. (1991): *Bilingual communication and code-switching in a Barcelona neighbourhood*, dins *Papers for the Symposium on Code-switching in Bilingual Studies: Theory, Significance and Perspectives*, Network on Code-

- switching and Language Contact, European Science Foundation, Barcelona, ps. 497-504.
- BOIX, E. (1989): *Ús i alternança de llengües entre joves*. Tesi doctoral no publicada de la Universitat de Barcelona.
- BOIX, E. (1990): *Language choice and language teaching among young people in Barcelona*, dins *Papers for the Workshop on Concepts, Methodology and Data*, Network on Code-Switching and Language Contact, European Science Foundation, Basilea, ps. 209-224.
- CALSAMIGLIA, H. i TUSON, E. (1980): *Ús i alternança de llengües en grups de joves d'un barri de Barcelona*, a «Treballs de Sociolingüística Catalana», 3 (València, Tres i Quatre) ps. 11-82.
- GRAFF, D., LABOV, W. i HARRIS, W. A. (1986): *Testing listeners' reactions to phonological markers: a new method for sociolinguistic research*, dins D. SANKOFF (ed.), *Diversity and Diachrony: Current Issues in Linguistic Theory*, 53, (Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins), ps. 45-58.
- GROSJEAN, F. (1990): *The psycholinguistics of language contact and code-switching: some practical problems and a taxonomy*, dins *Papers for the Workshop on Concepts, Methodology and Data*, Network on Code-switching and Language Contact, European Science Foundation, Basilea, ps. 105-116.
- LAMBERT, W. E. i al. (1972): *Evaluation reactions to spoken languages* dins W. F. LAMBERT (ed.), *Language, Psychology and Culture*, Stanford University Press, Ch. 8, ps. 81-96.
- MYUSKEN, P. (1990): *Concepts, methodology and data in language contact research: ten remarks from the perspective of grammatical theory*, dins *Papers for the Workshop on Concepts, Methodology and Data*, Network on Code-Switching on Language Contact, European Science Foundation, Basilea, ps. 15-30.
- POPLACK, S. (1990): *Variation Theory and Language Contact: concepts, method and data*, dins *Papers for the Workshop on Concepts, Methodology and Data*, Network on Code-switching and Language Contact, European Science Foundation, Basilea, ps. 33-66.
- PUJADAS, J. i TURELL, Ma. T. (1993): *Els indicadors sociolingüístics del contacte interètnic*, dins *Actes del Novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, vol. III, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, ps. 301-318.
- TURELL, Ma. T. (1982): *El comportament, les actituds i l'actuació lingüística dels treballadors dins l'empresa*, «Treballs de sociolingüística catalana», 4 (València, Tres i Quatre), ps. 7-31.
- TUSON, E. (1990): *Catalan-Spanish code-switching in interpersonal communication*, dins *Papers for the Workshop on Impact and Consequences: Broader*

- considerations, Network on Code-Switching and Language Contact, European Science Foundation, Brussels, ps. 167-186.
- TUSON, E. i NUSSBAUM, L. (1991): *Conversational analysis and language contact in Catalonia*, dins *Papers for the Symposium on Code-Switching in Bilingual Studies: Theory, Significance and Perspectives*, Network on Code-switching and Language Contact, European Science Foundation, Barcelona, ps. 571-575.